THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער ژورנאַל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913

ווען נויט ברעכט אייזען

רוים ווערט ניט אויסגעבויט אין איין טאָג. אין דער באַוואוסטזיין אַרום באַשטימטע פראַגען קומט ניט מיט אמאָל. עס מוז נעמען צייט ביז וואַנען פון די חלוקי דעות טיילט זיך אויס א באַשטימטע שטעלונג. וועלכע איז אָנגענומען פאַר אַלעמען.

ווען מען האָט מיט עטליכע יאָר צוריק אָנגעהויבען צו דיסקוטירען אין דער אידישער אַמעריקע וועגען דער נויטיגקייט פון א אידישען אוניווערזיטעט, האָט מען עס באַטראַכט פאַר אַן אַנשויקעניש, פאַר א נאַציאָנאַליסטישע מכה. וואָס דאַרף באַקעמפט ווערען. יעצט אָבער רעדט מען שוין וועגען דעם ניט נאָר אין די אידיש־באַוואוסטזיניגע קרייזען, נאָר אפילו אין די יאַהודימשע קרייזען אינטערעסירט מען זיך שוין אויך מיט דעם.

אויב וויכטיגע רעפאָרם־טעמפּלען אין די פאַראייניגטע שטאַטען, האָבען די זאַך אויטקגעשטעלט אויף זייער טאָג־אָרדנונג און מען רעדט און מען דיסקוטירט וועגען דעם. איז עס א צייכען פון דער צייט. אז אויך אין יענע קרייזען האָט מען זיך אָנגעשטעקט מיט דער דאָזיגער נאַציאָנאַליסטישער מכה. די רעפאָרם־טעמפּלען קען מען זיכער ניט חשד זיין אז זיי זענען קראַנק אויף דער קרענק „נאַציאָנאַליזם". און אויב זיי באַשעפטיגען זיך דאָך מיט אַזאַ פראַגע, צייגט עס בלויז, אז ערגעץ וואו האָבען זיי שוין אויך דערפילט, אז דער וועג פאַר'ן אידישען סטודענט איז ניט אין גאַנצען פריי אין דעם לאַנד פון פרייהייט.

די רעפאָרם טעמפּלען שטיצען זיך מערסטענס אויף די רייכע אידען, און ווען זיי איז ייערע ראַביים באַשעפטיגען זיך מיט דעם, איז א סימן, אז זייערע קינדער דערפילען שוין אז עפעס איז ניט גלאַטיג. און די רייכע מאַמעס וועלכע ווילען אז זייערע זין אָדער טעכטער זאָלען קענען שטודירען אויסגעשטערט, מוזען זיך פאַרטראַכטען. אפילו וועגען אַזאַ „געפערלעכען געדאַנק, ווי אַן אייגענער אידישער אוניווערזיטעט.

פאַראַן היינט צו טאָג אוניווערזיטעטען אין די פאַראייניגטע שטאַטען, וואו אפילו די רייכסטע אידישע קינדער קענען ניט אריינקומען. און דעם מאַטעג'ס געלט און פאָליטישער „פול" העלפט גאָר ניט. זיי מוזען גיין אין א קלענערען ניט יחסן־דיגען לער־אַנשטאַלט. אמת די באַגרענעצונג איז ניט קיין אפיציעלע. אָבער אַלע ווייסען וועגען דער קעזיסטענץ פון דער דאָזיגער אוניווערזיטעט־גטאָ. און אַזוי ווי ניט ברעכט אייזען, האָט מען זיך שוין ביי די יאַהודים אויך אָנגעהויבען צוצוגעוואוינען צום געדאַנק פון א אידישען אוניווערזיטעט, באַזונדערס א מעדיצינישען. וואו די באַגרענצונגען פאַר אידען זענען אמשטרענגסטען.

פון א לאַגישען שטאַנדפּונקט איז זיכער בעסער, ווען מען טוט א זאַך אויס לייבע. און ניט אויס צוואַנג, אָבער ווען עס פעלט די ליעבע און דער באַוואוסטזיין. איז כאָטש גוט וואָס מען קומט צו דעם דורכ'ן קרומען וועג — די נויט. די אַמעריקאַנער רייכע אידען, וועלכע האָבען אַזוי פיעל מיליאָנען אויסגעגעבען פאַר אוניווערזיטעטען זענען שוין לאַנג אומשטאַנד געווען צו שאַפען א פלאַץ, וואו די אידישע יוגענט זאָל קענען לערנען אומגעשטערט, ניט נאָר אַלס „אַנדערגראַדזשואיטס", נאָר אויך טאָן „ריסערטש"־אַרבייט. און פאַרנעמען פראָפעסאָר־שטעלען. האָבען זיי עס אָבער ביז יעצט ניט געטאָן. איז כאָטש גוט וואָס די ניט טרייבט זיי יעצט צום דאָזיגען באַוואוסטזיין — די ניט וואָס זייערע קינדער דערפילען איבער זייערע אייגענע קערפּער.

און פריער אָדער שפּעטער וועט עס דאָך ווערען צו דעם, און אז אזא לער־אַנשטאַלט וועט געשאַפען ווערען, וועט ער זיכער ניט זיין הינטערשטעליג לגבי די אַנדערע לער־אַנשטאַלטען.

די אידישע בקיאות און חריפות, דער אידישער פליס און חשק צום לערנען וועט שוין אכטונג געבען אויף דעם.

די ניט ברעכט אייזען, און אין דעם פאַל ברעכט די ניט דעם יאַהודימשען פאַראורטייל.

די געריכטען גופא באַשטעטיגען עס

אַן אינטערעסאַנטע ידיעה האָט אונז די וואָך געבראַכט פון בערלין. ווי באַקאַנט האָט טעאָדאָר וואולף, דער אַרויסגעבער פון „בערלינער טאָגעבלאַט" באַשולדיגט די דייטשע געריכטען, אז זיי זענען פול מיט אַנטיסעמיטיזם, און די אַרטיילען פון די ריכטער העלפען נאָר צו פאַרשטאַרקען דעם היטלעריזם און די אומגערעכטיגקייט צו אידען. און עס האָט בלויז געגומען עטליכע טעג, ווען נאָך א טרויעריגער פאַקט האָט עס באַשטעטיגט.

יאַזעף גראַהע, רעדאַקטאָר פון דער אַנטיסעמיטישער צייטונג "וועסט דויטשער בעאָבאַכטער", האָט אָפּגעדרוקט אַן אַרטיקעל, אין וועלכען ער האָט באַהויפּטעט, אז די אידען טרינקען קריסטליך בלוט. פאַר וועלכען דאָס קרייז־געריכט פון קעלן האָט אים באַשטראָפט. מיט דריי הונדערט מאַרק, און אַרויסגעבענדיג דעם אורטייל, האָט דאָס געריכט דערקלערט אז מען טוט עס, ווייל גראַהע האָט דערקלערט אין זיין אַרטיקעל, אז די אידען זענען א קרימינעלע ראַסע. אז דער תלמוד פאַרלאַנגט פון אידען צו באַגיין ריטואַל מאָרדען, און טרינקען קריסטליך בלוט.

דער אַנטיסעמיט גראַהע האָט אפּגעלירט צום העכערען געריכט, קימט יעצט די נייעס פון בערלין, אז דאָס העכערע געריכט האָט אים ריינגעוואַשען, ווייל גראַהע האָט ניט געקענט וויסען אז אזעלכע באַשולדיגונגען וועלען אויפרייצען די קריסטליכע באַפעלקערונג געגען אידען.

אפילו אויבענאויף זעט מען אַרויס די אומגערעכטע אויסטיישונג פון דעם העכערען געריכט. א תירוץ אַבי ניט צו דאַרפען באַשטראָפען אַן אינגענעם מענשען.

יא-מיר האָבען מער קאַרס

אין יאָר 1929 האָט קאַנאַדע פאַרמאַגט איין קאַר פאַר יעדע עלף מענשען.

אין יאָר 1930 אָבער, האָט שוין קאַנאַדע פאַרמאַגט איין קאַר פאַר יעדע אַכט מענשען.

די ציפערען זענען נעכטען פאַרעפענטליכט געוואָרען פון דער "דאָמיניאָן ביוראָ אָף סטעטיסטיקס". וועלכע גיט דערביי צו, אז אין יאָר 1930 זענען צוגעקומען ביי אונז אין לאַנד איבער פיער אין פערציג טויזענט אויטאָמאָבילען, און מיר האָבען יעצט אין לאַנד ניט קיין קלענערע צאָל אויטאָמאָבילען ווי 1,239,889 פון וועלכע 56,664 זענען אין אַנטאַריאָ, אָדער א קאַר פאַר יעדע זעקס מענשען.

יא — מיר האָבען גענוג אויטאָמאָבילען — אָבער וואָס הערט זיך מיט אַלעס אַנדערעס?

די אורזאַכען וואָס טרייבען מענשען צו ווערען נעגנסטעה

א שיקאַגער געגנסטער, וועמענס לעבענס־געשיכטע ווערט מיט אינטערעס שטודירט פון פאָרשער.

אין שיקאַגאָ דאַרף אין גיכען פאָרקומען הער טרייעל פון לעא בראַדערס, וועלכער ווערט באַשולדיגט אין ערמאָרדען דען רעם צייטונגס־מאַן לינדלי. די פאָליי־ציי דענקט, אז ער איז דער אמת'ער שולדיגער, ווייל ער איז איינער פון די אונטערוועלט־פיהרער אין דער דערמאָהנטער שטאָדט און ער זאָל האָבען געווען בלוטיג פאַראינטערעסירט אפצורייסען פון וועגען דעם צייטונגס־רעפאָרטער. וועלכער האָט געוואָרנט א סך פון זיינע סודות.

בראַדערס איז א מענש אין די מיטעלע יאָרען, אָבער האָט שוין א רעקאָרד פון 70 אַרעסטען פאַר רויבעריען און אויס'ן גרונד פון אַנדערע קלאָגעס. אויסערדעם ציטערט פאַר איהם די אונטערוועלט אין א סך שטעדט, און דאָס איז אויך ניט מסתמא אומזיסט. דעריבער האָבען זיך געלערענט פאַראינטערעסירט מיט איהם אַלס שטאַרקסטן־סוביעקט. זיי ווייסען דורך שטודירען זיין כאַראַקטער און זיין אויפפיהרונג אויסגעפיגען די אורזאַכען וואָס פיהרען א מענשען צום אפגרונד.

דר. קוביטשעק, איינער פון די גרעסטע פאָרשער אויף דעם געביעט האָט א לאַנגע צייט געווידמעט דער דאָזיגער אַרבייט און ער איז געקומען צו געוויסע שלוסען, וואָס זיינען אינטערעסאַנט פאַר יעדען איינעם.

דר. קוביטשעק האַלט, אז די הייב האָט די סאַמע שטאַרקסטע ווירקונג אויפ'ן קינד. דאָרטען געפינט עס די ערשטע רעגונגען צו געהן אויפ'ן ריכטיגען וועג, אָדער אז עס זאָל אַרסים לתרבות רעה, וואָס די עלטערע פאַרזייען אין האַרצען און אין מיח פון קינד. קומט אויס אויף דער אויבערפלאַך פון לעבען.

איבערהויפּט שפּיעלט א גרויסע ראָליע דאָס וואָס עס זעהט און הערט צוויי שען די וועגען פון דער היים.

עלטערע ברידער, למשל, האָבען א השפעה אויף איינגערע פון זיי. אפילו א פאָטער, מוטער אָדער לעהרער קאָנען קיין מאָל ניט איבערוועלטיגען די השפעה פון עלטערען ברודער.

א סך געגנסטערס, ווען זיי זיינען נאָך געווען אומערפאַהרען, האָבען געהאַט די שטיצע פון זייערע מוטערס. א מאַמע איז אַלע מאָל א מאַמע, זי האָט רחמנות און טהוט אַלעס מעגליכעס צו פאַרלייכטערען איהר זוהנ'ס לעבען, אפילו ווען זי ווייסט, אז ער איז שולדיג.

ווען בראַדערס איז אַרעסטירט געוואָרען אויף דער קלאָגע פון ערמאָרדען דעם רעפאָרטער, האָט זיין מוטער געזאָגט: "נאָך אמאָל פאַרפאַלגונג. זיי האָבען זיך פאַרלייגט אויף מיין זוהן, זיי באַשולדיגען איהם אין אַלס. און קיינמאָל האָבען זיי ניט באַוויזען, אז ער איז באמת דער שולדיגער. ער איז אפילו ניט געווען אין שיקאַגאָ, ווען לינדלי איז ערמאָרדעט געוואָרען".

דר. קוביטשעק גיט א מוטער, זאָגט דער. קוביטשעק ברענגט גרויס שאַרען א יונגען געגנסטער, וועלכער קאָן נאָך נעראַ טעווען ווערען. אזא חברה־מאַן פאַרלירט די מעגליכקייט צו אונטערשיידען צווישען שלעכטס און גוטס און בייזיך אין האַרצען מאַכט ער אָפּ, אז נאָך אַלעמען מעג מען עס טהאָן, נאָר מענשען ווילען זיך נוקמ'ען אין איהם.

דר. נעלסאָן, אַן אַנדער עקספּערט אין קרימינאַלאָגיע, גלויבט, אז דאָס וואָס די פּאָליציי נעהמט זיך דאָס הערצע צו אַרעסטירען א געגנסטער אויף „אירגענד וועלכען פאַרדאַכט, ברענגט הערצו אז ער זאָל האָבען פיינט די געזעלשאַפט און זאָל הענגען ביי זיך, אז נאָך אַלעמען זיינען אַלע עהרליכע מענשען זיינע שונאים. דר. נעלסאָן וויזט אָן, אז עס איז קיין צווייפעל דאָס 60 פון די 70 מאָל וואָס דער געגנסטער בראַדערס איז אַרעסטירט געוואָרען, איז ער געווען אומשולדיג. די פאַרפאָלגונגס־מאַניע פאַרוואַנדעלט זיך אזוי אַרום אין א גרויסען אומגליק. בענגסטערס אין כאַנדיזיזם וואָקסען צוליעב אַט אזעלכע טעות'ן מצד די היטער פון געזעץ.

עס איז נאַטירליך, זאָגט דר. נעלסאָן אז דער געזעץ־ברעכער זאָל אזעלכע מעראַדען האַסען מיט'ן נאַנצען האַרצען. זיי הויבען אָן צו גלויבען אז די פּאָליציי וועט זיי מיט זיי סיי פאַרפאָלגען, צו זיי וועלען זיין שולדיג אָדער ניט. און אין א קורצער צייט האָבען זיי צו באַרעכטיגען יעדע האַנדלונג זייערע.

"ביז א געוויסען הינזיכט — זאָגט דר. נעלסאָן — פיהל איך, אז זיינען גערעכט.

ווען די פּאָליציי מאַכט אַבלאַוועס און אַרעסטירט, קלאָגט אָן אין פאַרפאָלגט מענשען, נאָר דערפאַר ווייל זי דענקט, אז אויסט זיי חבר'ן זיך מיט אונטערוועלט־מענשען זיינען זיי שוין פאַרברעכער. איין דער געגנסטער באַרעכטיגט אזוי צו פיה'לען.

עס איז בכלל א שלעכטע פּראַקטיק ווי די אַנדערע האַנדלונגען פון דער פאַ־ריציי. דער דעזולטאַט פון דעם איז צו שאַפען דעם דערמאָהנטען שטאַנדפּונקט".

בראַדערס איז א ביישפּיעל ווי אזוי די סביבה ווירקט אויפ'ן געגנסטער. ער איז אויפגעוואַקסען צווישען געגנסטערס און האָט פון זיין פריהסטער יוגענד געקענט באַמערקען זייער אויפפיהרונג. ער פלעגט זעהען אז זיי האָבען קיינמאָל ניט געאַרבייט שווער. עס האָט זיי ניט געפעלט קיין געלט. זיי האָבען פאַרשווענדעט מיט מערקווירדיגער לייכטקייט, און קיין דעפּרעסיע איז ניט געווען ביי זיי. דאָס האָט איהם געבראַכט דערצו אז ער זאָל זיך נעהמען לערנען פון זיי, און קיין סך צייט האָט ער ניט געדאַרפט פולשטענדיג צו גראַדויירען. ער האָט געהאַט אַלע געלעגענהייטען. דאָס פאַסילינ'לעבען, די אַרומיגע מענשען, זיינע ברידער, זיין מוטער — אַלע האָבען איהם ערמוטיגט, איינינע אינדירעקט אריינצוקומען מיט זיינע גענגסטערישע פעהיגקייטען אין דער אָפענער וועלט אַרויס.

דערנאָך ווען די פּאָליציי האָט איהם גענומען פאַרפאָלגען, האָט זיך שוין אויס־נעאַרבייט א מין שנאה - צו דער געזעלשאַפט און צו איהרע פאַרשטעהער, וואָס האָט באַרעכטיגט אַלע זייגע ווייטערדיגע מעשה.

תל אביב, יאַנואַר 28, 1931.

פאָרינע וואָך האָבען מיר דאָ געהאַט אין ארץ ישראל זעהר גרויסע שטורעמס מיט ווינטען. דער ים האָט זיך צוביישטערט און האָט פאַרגאָסען די רעזולטאַטן שפּייכ'לערס פון דער צאָהל־קאַמער אין יפו.

אויך אין תל אביב איז פאַרפלייצט געוואָרען די גענעגד וואָס לינט נידערע ביים ים, די צושוימטע און צובייזערטע כוואַליעס האָבען זיך אין מיטען דער נאַכט א וואָרף געטאָן ביי דער "קאַזינאָ" אזש איכערן טראַטואַר אַרויבער. און זיי האָבען אויפגעריסען עטליכע אייזערנע זאַלוזעס אין די געוועלבער פון שכונת ראַזענפעלד.

אויך אין חיפה האָט געבושעוועט א מורא'דיגער שטורם און האָט פאַראורזאַכט אזכט גרויסע שאַדענס, אמערסטען אָבער איז געשעהן מיט'ן יסכנת ביי טבריה. דאָרטען האָט דער שטורם אויס'ן ים אַרויסגעריסען א שיפעל פון'ם אַרטיגען "השומר הצעיר", און צוויי יונגעלייט, יוסף וויזואַן און שמואל שענקמאַן, זענען דערטרונקען געוואָרען.

פאַר דאָס האָט זיך היינטיגע וואָך געשטעלט אַזאַ הערליך וועטער וואָס עס איז אַזאַ גרויסע טורעס אין אַלע גרויסע טורעס. עס איז איצטער אַלעס גוט אויסגעאָרדענט און אַלע גרויסע טורעס קאָן איצטער שיף יערהריך. איצטער גלויבט מען, אז דער וועטער וועט זיך אויפהערען, און ממילא וועט דאָס בעדייטענד פאַרקלענערען דאָס אַרבייטסלאָזיגקייט ביי דער שוסטער בראַנזשע.

עס זענען לעצטענס געמאַכט געוואָרען נאָך אַנדערע אַנשטרענגונגען כדי צו הענען באַהעפטען די איצטיגע שווערע לאַגע און די אַרבייטס־לאָזיגקייט.

מען האָפט דאָס גלייך מיט'ן צוריק־אָנקומען פון דר. הערסטער וועט זיך אָנ־הויבען א שורה פון נייער אַרבייט אין'ם מפרץ חיפה און אַן אַנדערע פּעצער. עס איז אויך פאַרלויפיג בעקומען געוואָרען רעגיערונגס אַרבייט ביים פאַרריכטען צור שעריגטע צביישים אין דער געגענד פון רחובות. ביי דער דאָזיגער אַרבייט ווערען באַשעפטיגט פופציג אידישע אַרבייטס־לאָזע פון צווישען די פועלים אין ראַשון לציון. נס ציונה און רחובות.

היינטיגע וואָך האָט זיך פאָרגע־שטעלט א אידישע דעלעגאַציע ביים גאָ־ווערנאָר פון חיפה. און זיי האָבען געפאָ־דערט דאָס מען זאָל פאַרגרעסערען די צאָהל פון די אידישע אַרבייטער ביי דער פאַרט אַרבייטער אין חיפה. די דעלעגאַ־ציע האָט אָנגעוויזען אויף דער ניט גע־רעכטער אַרבייטס־פאַרטייליונג וואָס עס עס הערשט ביי דער אַרבייט פון'ם פאַרט. אין עתליה ביי דער שטיין־בראָעערייאַר־בייטען זעקס הונדערט מיט פופציג אַרא־בער און הונדערט מיט פיערציג אידען. און חיפה זעלבסט איז נאָך ערגער. דאָר־טען אַרבייטען בלויז אין דרייסיג אידען. ביי דריי הונדערט אַראַבער. דער גאָווערנאָר האָט פאַרשפּראָכען זיך צו־פערשטענדיגען וועגען דעם מיט'ן הויפּט אינזשעניער ה' טאַמסאָן.

* * *

פאָרינען פרייטאָג איז פאָרגעקומען אין ירושלים דער פייערליכער אקט פון'ם ברענען צו קבורה אין'ם אָמאַר מעקשעט דעם בעקאַנטען אינדיש־מוסולמעניש־ען פאָליטיקער מיהאַמעד אלי.

ווי בעקאַנט שטעהט אין דער דאָזי־גער געשיכטע דער ביטערער קאָפּ פון דעם ירושלים'ער מופטי. ער האָט דאָס אויס־געקאָמבינירט צובענראַבען מוהאַמעד אלי'ס קערפּער דוקא אין ירושלים און ניט אין זיין געבורטס לאַנד אין אינדיען. דער בלוטיגער מופטי האָט דערמיט געוואָלט קורם כל אנגאַשירען דעם המון אינדיש־מוסולמענער אין זיינע אַנטי־אידישע שטיק אין ארץ ישראל.

דאַן ווייעדער האָט ער פאַרזיכערט, דאָס צום קבורה אקט פון מוהאַמעד אלי וועלען קומען צעהנדליגער טויזענטער מו־סולמענער פון אַלע עקען וועלט, און עס וועט זיך דאָ אפּטאָן מי יודע וואָס פאַקטיש אָבער איז פון דער פרעמד געקו־מען קוים א צוויי צעהנדליג מוסולמענער. און דאָס אויך נאָר פון די גאַנץ נאָהענטע ערטער. און דער גאַנצער קבורה אקט איז אַדורך פאַרהעלטניסמעסיג רוהיג. אָהן דעם מינדערפאַל־ניס רעש.

דערצו נאָך איז לגמרי ניט געלונגען, דעם מופטי אריינצוציהען אין זיין בלוטי־גען שפּיעל דעם ברודער פון מוהאַמעד אלי (ה' שוואָקאַט־אלי) אַלס הויפּט קעמפער געגען דער ציוניסטישער סכנה און פאַ־לעסטינאַ. גראַדע נאָך האָט דער דאָזיגער שואָקאַט אלי בעקומען א פּעטיציע פון א גרופּע אַראַבער פון שכם, דאָס ער זאָל נאָך אויף זיך נעהמען די מיסיע פון מאַכען א שלום צווישען די אידען מיט די אַרא־בער.

אויך דער פאַרבאַנד פון די אַראַבישע אַטעל־איינענטמיער אין פאַלעסטינאַ האָט זיך געוואַרנט צו שואָקאַט אלי מיט א ביטע. אז ער זאָל מאַכען א שלום צווישען די אַראַבער מיט די אידען. ווי עס הערט זיך זאָל שואָקאַט אלי זיין מעהרער געגעוויגט צו די דאָזיגע רייד. ווי צו רייד פון דעם בלוטיגען מופטי...

(פאַרזעצונג אויף פיידזש 3)

וואָס איז הער און זעה אין ארץ ישראל

(פון אונזער תל־אביב'ער קאָרעספּאָנדענט)
י. ל. וואָלמאַן

* * *

מונגען. — אידישע און אַראַבישע אַרבייטער ביים פאַרט אין חיפה. די קבורה פון מוחאַמעד־אלי, און די אַראַבישע פעטיציעס. — גרופּען פון הולדה און "גבעת השלשה". רייכע ארץ ישראל אידען קויפען גרויסע פרדס־שטחים. — דער נייער פיילישער גענעראַל קאָנסול אין ארץ־ישראל.

מענען לייסטען מיט די בעסטע באַקוועמ־ליכקייטען די טודיסטען גרופּעס וואָס וועלען הייט יאָהר אָנקומען. א גרופּע פון אַ געהן־וואַנציג פּערזאָן (אַן איינצעלנע אַראַבער מיט האַסטען, טייערער) וועט קע־נען פאַר א פונט טעגליך בעקומען גוטע אויטאָמאָביליען מיט אַן אויסגעצייכענטען וועג־זויזער, וועלכער וועט זיי פיהרען אויבער אַלע שטעדט און קאָלאָניעס און דאַכיי וועלען זיי אויך שוין האָבען פרייע באַהעפטונגען מיט וואוינונג אין ערשטע־קלאַסיגע האָטעלען און רעסטאַראַנען. די איצטיגע בעדינגונגען זיינען לגמרי אַנדער־ע ווי עס פלעגט צו זיין לטשל מיט 6—5 יאָהר צוריק, ווען מען פלעגט פון דעם טורעס מיט פיל פון דעם טורעס מיט אַפּשניידען די קעשענעס.

* * *

אויך בנוגע דעם אַנגעכמערטען פּאָ־ליטישען היטעל, זאָגט מען איצטער אין ארץ ישראל, דאָס ער הויבט זיך אָן אַבי־סעל אויסצוהייטערען. עס זענען אין ארץ ישראל פאַראַן האַלב־אָפיציעלע ווי אויך פּריוואַטע ידיעות פון לאָנדאָן, דאָס די פּאָליטישע לאַגע הויבט אָן צוריק צו וועד־רען מעהר גינסטיג פאַר אונז.

אויך בנוגע דעם איגעליכען מצב אינ'ם ציוניזם, האַלט מען אז עס געהט צום בעסער. די שטיצע פון דעם אַלטען באַראָן ראַטשילד (דאָ געהען קלאַנגען אַז ער האָט געזאָלט געבען א האַלבען מיליאָן דאָלאַר) און דער פאַרשטאַרקטער דרייען אין אַמעריקאַ, מיט איין וואָרט: מען וועלכען אַז אומעעטס אַן "התעוררות" מיט א פאַרשטאַרקטען וויילען גובר צו זיין אויף אַלע מכשולים, וואָס האָבען זיך אויסגע־לעגט אויפ'ן וועג פון אונזער גאולה.

גאַנץ בעזונדער ווערט דורכ'ן גאַנ־צען ישוב פון ארץ ישראל אָנגעשאַצט צו איצטיגע ביישטייערונגס פונ'ם פּויליש־אידענטום פאַר'ן קרן היסוד. מען וויסט דאָ גאַנץ גוט וועגען דער אויסערגעוועהנ־ליכער שווערער עקאָנאָמישער לאַגע אין וועלכער עס געפינט זיך איצטער פּויליש אידענטום, און טראָץ דעם גע־שעהנער וועטער נאָכ'ן שטורם. צאָהל אויף פרעמדע שיף אויסאַרבייט־ען חיפה. די קבורה פון מוחאַמעד־אלי, און די אַראַבישע פעטיציעס. — גרופּען פון הולדה און "גבעת השלשה". רייכע ארץ ישראל אידען קויפען גרויסע פרדס־שטחים. — דער נייער פּויליש־ער גענעראַל קאָנסול אין ארץ־ישראל.

עס פעהלט א „טהריל"

(פעליעטאָן)
פון מ. אינדריטיץ.

איהר הערט, רבותי, דאָס לעבען ווערט אזוי וואָכעדיג אין מאַנאַטאָנע. אז עס איז א גוואַלד.

מיט א פאַר יאָהר צוריק, ווען עס האָט געקאָכט און גערוישט מיט סטאַקס, ריעל־עפּטייס, וואַליוטע, בעכטיגע טעג, האָט מען ניט באַמערקט, ווי די טעג לויפען אוועק און וואו די נעכט קומען אָהין. יעדער איינער איז געווען אריינגע־טאָן בראַשו ווובו אין געלט מאַכען, אי־איינער האָט קיין געלט ניט געהאַט צו האַנדלען אויפ'ן סטאַק מאַרקעט, איז ער אויסגעוואָרפען אין געזעלשאַפט אין אַ מין אַרט פון אַ „אַנדערע וועלט".

דער דעזולטאַט פון דעם איז צו שאַפען דעם דערמאָהנטען שטאַנדפּונקט".

בראַדערס איז א ביישפּיעל ווי אזוי די סביבה ווירקט אויפ'ן געגנסטער. ער איז אויפגעוואַקסען צווישען געגנסטערס און האָט פון זיין פריהסטער יוגענד גע־קענט באַמערקען זייער אויפפיהרונג. ער פלעגט זעהען אז זיי האָבען קיינמאָל ניט געאַרבייט שווער. עס האָט זיי ניט גע־פעהלט קיין געלט. זיי האָבען פאַרשווענ־דעט פאַרמעגענס מיט מערקווירדיגער לייכטקייט, און קיין דעפּרעסיע איז ניט געווען ביי זיי. דאָס האָט איהם געבראַכט דערצו אז ער זאָל זיך נעהמען לערנען פון זיי, און קיין סך צייט האָט ער ניט גע־דאַרפט פולשטענדיג צו גראַדויירען. ער האָט געהאַט אַלע געלעגענהייטען. דאָס פאַסילינ'לעבען, די אַרומיגע מענשען, זיינע ברידער, זיין מוטער — אַלע האָ־בען איהם ערמוטיגט, איינינע אינדירעקט אריינצוקומען מיט זיינע גענגסטערישע פעהיגקייטען אין דער אָפענער וועלט אַרויס.

דערנאָך ווען די פּאָליציי האָט איהם גענומען פאַרפאָלגען, האָט זיך שוין אויס־געאַרבייט א מין שנאה - צו דער געזעל־שאַפט און צו איהרע פאַרשטעהער, וואָס האָט באַרעכטיגט אַלע זייגע ווייטערדיגע מעשה.

דער אָדער יענע סטאַקס . . .

יעצט אָבער, ווען דער טומעל איז אַריבער, די לויפענעיס, וואָס מען געלעפּאַן און דאָס קאָכען זיך וואָס מען האָט זיך געקאָכט, און דאָס האָוועו, וואָס מען געהאַוועט איז פאַרשוואונ־דערט זיך ניט בון אָרט, ערשט קען מען זעהן, ווי ליידיג און מאַנאַטאָנע דאָס לע־בען איז.

און איך בעט אייך, מיט וואָס זאָל מען זיך טאַקע צושטייערען? פון די קהל'שע טעטיגקייטען צו וועלכע מען וויל זיך ניט צוריהרען, ווייל מען האָט בכלל מורא צוצולייגען א האַנט — ווינציג צו געלייגען שוין, דאַרף מען נאָך ווייטער צו לייגען? א איר ציטערט פאַר'ן וואָרט צו לייגען . . . אי מען לייגט יא אָפט צו, איז דאָס אַן אומגליק פון וועלכען מען קען זיך ניט אויסהיטען, אָבער לכתחילה געהן צולייגען — און אפילו אז א האַנט איז ווייס — דאָס וויל קיין איד ניט טאָן . . . איהר בליימט איהם דען?

ווייס איך דאָך, אז איהר וועט אַנ־ווייזען אויף פּינאַקעל אָדער פּאוקער, מאַכט איהר אויך, בכחילה, א טעות. אפילו אַט דיעזע צושטרייאונג האָט שוין פאַרלאָרען דעם חן, וואָרום ווען דער דאָ־לאַר איז א לייכטער און מען האָט איהם, איז דאָ א פאַרגעניגען צו שפּילען, אָבער אז מען דאַרף זיצען און ציטערען איבער איהם, טאָ ווי קען מען נעהמען א "טשענס" און אריבערבאַטען דעם אַנדע־רען'ס האַנט?... טאָמער האָט טאַקע יענער מעהר.

הכלל, רבותי, עס איז ניט פרעהליך און איך הויב אָן צו טראַכטען, אז גע־רעכט זענען יענע, וואָס בייגקען נאָך א שטיקעל טהריל . . . מען קאָן דאָך אזוי, חלילה, צו מי יודע וואָס קומען? איז אָבער דער אומגליק, אז קיין זאָך קען יעצט קיין "טהריל" שוין ניט זיין.

אמאָל, געדענק איך, אז עס פלעגט זיך טרעפען א צופאַל — א פערד האָט זיך איספּוזשעט און איבערגעקאָהרט א קערבעל פאַרפאַרענע עפּעל פון א מאַרק־זיצערין האָט זיך דערמיט גערעשט לכל הפחות צוויי וואָכען. ווער רעדט נאָך, אז דער פערד האָט, חלילה, טאַקע אימ־צען אומגעוואָרפען אויך. איז געווען השם ירחמנו! היינט, אז מען לייענט איבער דאָס עטליכע צעהנדליג טויזענט זענען געוואָרען פון אויטאָמאָביל־ס, לייענט מען עס גאַנץ אַלטבלוטיג איבער און מען פאַרגעסט עס באַלד . . .

אמאָל, אז גנבים זענען אריינגעקראָ־כען ביינאַכט און א הויז און האָבען צו־גענומען א פּאָר תחתונס — קיין צוויי פאַר האָט מען דאָך ניט געהאַט, איז שטעדטעל אויף מאָרגען גענאַנגען כאַדאָ־ראַם, און שוהל האָט געקאָכט ווי א קע־סעל, נעבאַך ר' זרח'ן באַ'נגב'עט. היינט דאַרף איך אייך דאָך ניט דערצעהלען, וואָס עס טוט זיך, מען איז שוין אזוי אויסגעוואוינט אפילו מיט מאָרדען, אז מען האָט שוין ניט קיין געדולד אפילו איבער צוליידיגען די מעשה . . . שוין מעהר קיין נייעס ניט . . .

און וואָס עס איז אמת מכה טראַגי־שע פּאַסירונגען איז אויך אמת מיט שמחות. אמאָל אז גאָט האָט געהאָלפען חתונה צו מאַכען א קינד, האָט זיך מיט דריי חדשים פריהער געטומעלט אין שטעדטעל. יעדער איינער איז דאָך גע־ווען א מחותן... ווי שיקט מען עס ניט צו דער חתונה א טאָרט, שוין ניט ריידענ־דיג פון א דרשה געשאַנק, און ניט נאָר גוטע פריינט, נאָר שונאים האָבען זיך גע"רעש'ט וועגען דער חתונה; שונאים פלעגען וואָרטען אויף אַזאַ געלעגענהייט, ווייל דאָן איז די בעסטע צייט זיך איבער־צובעטען און צוריק גוטע־פריינט ווערען. וואָס נעהענטער דערפאַר עס פלעגט קומען צו'ם דער חתונה, מען דאַרף דעם חתן אויפרופען — איז לעבעדיג, קאָכט זיך. דאָן קומט פאַרשפּיעל, שפּיעל, חתונה, ברוגז־טאַנץ. ווער קען דאָס אַלעס אויס־רעכענען — אין גאַנץ שטאָדט איז פרעה־לאַך, מען זינגט, מען טאַנצט, מען הור־ליעט — א גוואַלד. יעצט דאַרף מען דאָך ניט דערצעהלען . . . און אז מען קומט צו א רעפּעשאַן איז וואָס?

אזוי איז אויך מיט אַלע אַנדערע שמחות. ווער ווייסט וועמען? היינט זאָגט אַליין, וואָס אזוינס קען אומענדערען די מאַנאַטאָניגקייט'פון לעבען?

און אז באַנגעטען, לעקטשורס, פאַר־טראָגען, אוועטען און אזוי ווייטער, זע־נען מעהר ניט קיין סענסאַציעס ווייסט איהר דאָך אַליין. מערסטען ווערט איהר ביי אַזאַ זאַך אזוי פיעל פאַרנודיעס, אז איהר קענט מאַכען פאַר די נעקסטע צוויי וואָכען אַזאַ נאָר אזוי וועלען . . .

דער קאַ
לאַם

די רעגיערונג און
מאַנדאַט נאָך
דר. יעקב פיסמ
מינדערהייטען
טען בלאָק.

סוף חודש יאַנואַר
נאַוויי און אין עט
שטערטלאַך פאָרגעקומע
צו דעם פאַרלאַמענט, נא
1930 פאַרשטאַרבענעם
ליסטישען דעפּוטאַט, דר
די דאָזיגע וואָהלען וו
אַלע מינדערהייטען וואָ
לאַנד, באַזונדערס פאַר
אַנגענדיגען אידישען קוב
א גאַנץ באַזונדערע בא
לוינג זיך וועגען דעם
אַפּצושטעלען.
איידער מיר גע
לעצטע צוגאַב־וואָהלען,
ווערען עטליכע פאַקטען
פאַרלאַמענט־וואָהלען.
בעת די אַלגעמיינ
פאַרלאַמענט פון יאָהר 29
אַלע מינדערהייטען אין
סען וואָל־אַפּמאַכען מיט
פּאַרטיי, וועלכע איז דאָ
טער דער אָנפירונג פון
מיער דר. מאַנינג.
די רעגיערונג מאַ
געהאַט נאָר־וואָס געקומע
דאָס נאַנצע לאַנד, וועל
געקרעכטע אונטער דער
ליבעראַלען, האָט פול מ
אָנגעכאַפּט אין די דבחה
רעגיערונג. וועלכע האָט
פעעסט אין אַלבא־וויליא.
פרייהייט צו אַלע בירגע
פאַרגעסענדיג דערביי אוי
4 מיליאָנען מינאָריטעטע
גיערונג האָט פאַרזיכערט
לונגס מעגליכקייטען הי
און הן אין קולטורעלער
די באַנייסטערונג
רעגיערונג און דער גלו
הבטחות, זענען דאָן בי
אזוי שטאַרק, אז אפילו
קאַמיטעט פון דער סאַצ
שער פאַרטיי אין רומענ
אַנפירונג פון דעם פאַרש
שען סאַציאַליסטישען דע
פיסטינער,